

УДК 378.02

Подковко Х.В.

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено поняття та ознаки "інноваційних педагогічних технологій". Розкрито важливість застосування інноваційних педагогічних технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців у системі вищої освіти та проаналізовано можливості їх впровадження у навчальний процес вищих закладів освіти. Охарактеризовані актуальні інноваційні педагогічні технології навчання, що використовуються у системі вищої освіти. Висвітлене одне з питань забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів, що можливо за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних педагогічних технологій.

Ключові слова: вища освіта, інновації, педагогічні технології, інноваційні педагогічні технології, система вищої освіти.

Актуальність. Останнім часом відбуваються радикальні зміни державної освітньої політики в Україні. Розпочато становлення нових парадигм освіти, орієнтованих на входження нашої країни у світовий освітній простір, поглиблюються тенденції диференціації освіти.

Серед пріоритетних напрямів розвитку освіти в Україні з врахуванням міжнародних тенденцій визначено: підвищення якості освітніх послуг, забезпечення рівного доступу до якісної освіти на всіх рівнях, підвищення конкурентоспроможності національної системи освіти та її інтеграція в єдиний європейський освітній простір, участь у Болонському процесі, що є одним з найважливіших чинників проведення реформ вищої освіти в Україні.

Отже, в сучасному вимогливому та швидкозмінному соціально-економічному середовищі рівень вищої освіти значною мірою залежатиме від результативності запровадження інноваційних педагогічних технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях.

Тому, цілком виправдано є прийняття відповідних нормативних актів на рівні держави: законів України "Про інноваційну діяльність" [1] та "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" [2], положення Міністерства освіти і науки України "Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності" [4], постанови Верховної Ради України "Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України" [3].

Створення нових педагогічних технологій неможливе без відмови від багатьох стереотипів традиційної освіти, але, в той самий час, необхідно зберегти все краще, що було напрацьовано педагогічною практикою.

Таким чином, актуальними стають проблеми розробки та впровадження інноваційних педагогічних технологій як одного з найважливіших напрямів досягнення якісно нового рівня освіти.

Метою статті є розкриття необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій у процесі підготовки майбутніх фахівців у системі вищої освіти відповідно до сучасних умов.

Подолання кризи сучасної освіти можливе завдяки інтенсивному реформуванню її відносно до вимог часу, у процесі формування принципово нової системи освіти, яка поступово буде замінювати традиційну.

Важливою особливістю сучасної системи освіти є співіснування двох стратегій організації навчання – традиційної та інноваційної.

Останнім часом досить широко увійшов у вжиток термін "інноваційні педагогічні технології". Перш ніж розглянути сутнісні ознаки інноваційних педагогічних технологій, уточнимо ключові поняття "інновація" та "педагогічна технологія".

Інноваційні процеси в системі освіти засвідчують якісно новий етап взаємодії та розвитку науково-педагогічної творчості та процесів застосування її результатів.

Термін "інновація" (англ. innovation, від лат. innovatio – "in" – у, в, "novus" – новий, що буквально означає нововведення, оновлення, внесення нового). Інновація освіти – це цілеспрямований процес часткових змін чи цілеспрямована зміна, що полягає у появі нової технології або в зміні принципів, на яких ґрунтується функціонування якоїсь системи навчання [5].

Інноваційність не є і не може бути самоціллю в педагогічній практиці. Мета її полягає в оптимізації навчально-виховного процесу, в забезпеченні його відповідності умовам і тенденціям суспільного буття. Саме в цій площині постає проблема ефективності інноваційних педагогічних процесів. Для раціонального управління нововведеннями необхідно знати передумови їх ефективності,

тобто чинники, які сприяють або стримують ефективний їх перебіг і розвиток. Ефективність тлумачиться як співвідношення результатів дій і витрат на їх досягнення.

Учасники інноваційного процесу повинні мати сформовану готовність та прагнення впроваджувати новачі, належну кваліфікацію для виконання покладених на них обов'язків. На практиці нерідко буває, що педагог може успішно реалізувати у навчальному процесі вимоги програми, володіти різноманітними методиками навчання й виховання, але при цьому не відчувати потреби в новому саме через відсутність у структурі особистості творчого потенціалу. Тому однією з необхідних умов ефективної інноваційної діяльності є спеціальна підготовка педагога, нагромадження та осмислення ним досвіду такої діяльності, внутрішня налаштованість на пошук та досягнення нового. Певною мірою культивувати таку налаштованість у собі може кожна людина.

Підходи сучасних дослідників до визначення поняття "педагогічна технологія" різняться, але попри велику кількість підходів спільними елементами визначень є системність, інтегративність, відповідність конкретній меті.

Отже, педагогічна технологія – це змістовна техніка реалізації системи всіх компонентів педагогічного процесу, спрямована на досягнення поставленої мети; закономірна педагогічна діяльність, яка реалізовує науково обґрунтований проект навчально-виховного процесу і має вищий рівень ефективності, ніж традиційні методики [6].

Ряд авторів вважають, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати деяким основним ознакам (критеріям технологічності) [5, 6]:

- Концептуальність. Кожній педагогічній технології повинна бути притаманна опора на певну наукову концепцію, що містить філософське, психологічне, дидактичне та соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітньої мети.

- Системність. Педагогічній технології мають бути притаманні всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок всіх його частин, цілісність.

- Можливість управління. Передбачає можливість діагностичного цілепокладання, планування, проектування процесу навчання, поетапну діагностику, варіювання засобами та методами з метою корекції результатів.

- Ефективність. Сучасні педагогічні технології існують в конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами й оптимальними за витратами, гарантувати досягнення певного стандарту освіти.

- Відтворюваність. Можливість використання (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших ідентичних освітніх закладах, іншими суб'єктами.

- Візуалізація (характерна для окремих технологій). Передбачає використання аудіовізуальної та електронно-обчислювальної техніки, а також конструювання та застосування різноманітних дидактичних матеріалів і оригінальних наочних посібників.

Створення інноваційних педагогічних технологій, як правило, зумовлене незадоволенням результатами навчання і виховання, а також неефективністю педагогічної діяльності як розвивального чинника. Розробленню нової технології передують нові потреби (цілі) суспільства, наукові відкриття або результати наукових досліджень.

Саме тому, сьогодення вимагає від педагога високого професіоналізму, володіння сучасними технологіями навчання і виховання, бажання та вміння постійно вчитися і самовдосконалюватися. Для сучасної освіти характерний пошук нових педагогічних можливостей, пов'язаних насамперед з відмовою від традиційного навчання та виховання, ідеєю цілісності педагогічного процесу як системи, що спирається на теорії загальнолюдських цінностей, гуманізації, пріоритету суб'єкт-суб'єктних відносин.

Інноваційна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвинутою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій. Педагогів-новаторів такого типу називають педагогами інноваційного спрямування. Їм властиві чітка мотивація інноваційної діяльності та викристалізована інноваційна позиція, здатність не лише включатися в інноваційні процеси, але й бути їх ініціатором. Особливо значущим є формування компетентності педагога, особистісно-професійних якостей, здатності жити і працювати в інноваційному режимі (прийняти і зрозуміти нове, оволодіти інноваційною ситуацією).

У свою чергу, сутність сучасних інноваційних педагогічних технологій полягає в тому, що вони повинні формувати загальні і професійні компетентності студентів, спиратися не тільки на процеси сприйняття, пам'яті, уваги, але ґрунтуватися на творчому, продуктивному мисленні, поведінці та спілкуванні особистості. Вище зазначене передбачає, що процес навчання організовується таким чином, що студенти вчать спілкуватися, взаємодіяти один з одним (у навчальній групі) та з іншими людьми, критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу виробничих ситуацій, ситуаційних професійних завдань і відповідної інформації.

Цілями інноваційних педагогічних технологій є: сприяння самореалізації і самоствердження особистості студентів; орієнтація на гуманістичні, особистісно-орієнтовані, культурні цінності; використання творчих, активних, індивідуально-диференційованих методів і форм навчання.

Спираючись на погляди сучасних науковців і педагогів-практиків актуальні для використання у системі вищої освіти є наступні інноваційні педагогічні технології:

– Технологія навчання як дослідження, має за мету прищепити студентам навички дослідницької роботи, сформувати активну, творчу особистість.

– Інтегральна педагогічна технологія – створює оптимальні умови для розвитку та самореалізації студента шляхом формування цілісних знань про об'єкт, що вивчається, і який є основою творення "образу світу" [7].

– Структурно-логічна (операційно-діяльнісна) технологія, яка передбачає поетапну організацію навчального процесу, побудову схем орієнтовної основи діяльності, алгоритмів тощо.

– Технологія розвивального навчання – формує у студента здібності до самовдосконалення, активного, самостійного творчого мислення, самостійного навчання.

– Технологія особистісно-орієнтованого навчання має за мету надати студенту можливість проявляти самостійність мислення, незалежність, здатність до власного вибору.

– Технологія проблемного навчання – націлена стимулювати інтерес студентів до нових знань, до розвитку себе за допомогою вирішення особистих проблем і використання цих знань у конкретній практичній діяльності.

– Технологія диференційованого навчання – формує в студентів уміння вчитися, потребу в самоосвіті, виникнення бажання генерувати ідеї, шукати альтернативні розв'язки стандартних та проблемних ситуацій.

– Технологія гуманістичного навчання – спрямована на виховання свідомих громадян, патріотів, освічених, творчих особистостей, становлення їхнього фізичного й морального здоров'я, забезпечення пріоритетного розвитку людини на засадах гуманізації, гуманітаризації та демократизації освітніх процесів.

– Технологія модульно-рейтингового навчання – формує самоосвітню компетентність студентів;

– Технологія групового навчання – формує внутрішню мотивацію студентів до активного сприйняття, засвоєння та передачі інформації, сприяє формуванню комунікативних якостей студентів, активізує розумову діяльність.

– Інтерактивні технології навчання – надають можливість студентам обмінюватись думками, ідеями, пропозиціями, а викладач стає організатором спільної діяльності, ділової співпраці, творчого пошуку, створює атмосферу ширості, поваги, освітній процес організовується таким чином, що практично всі студенти виявляються залученими до процесу пізнання, мають можливість рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають.

Проектна технологія навчання – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологією), яка має завершитись реальним практично відчутним результатом.

– Інформаційні комп'ютерні технології – це сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі і подання інформації що розширює знання студентів і розвиває їх можливість щодо керування технічними і соціальними проблемами.

– Ігрові технології навчання – це організація навчального процесу, заснована на реконструкції моделі діяльності у межах запропонованого сценарію.

– Тренінгові технології навчання передбачають алгоритм розв'язання найбільш типових практичних задач.

– Технологія дистанційне навчання – це організація освітнього процесу, що базується на принципі самостійного навчання студента. Середовище навчання характеризується тим, що студенти в основному, а часто й повністю, віддалені від викладача у просторі і часі, водночас вони мають можливість у будь-який момент підтримувати діалог за допомогою засобів комунікації.

Отже, в процесі застосування інноваційних педагогічних технологій під час підготовки майбутніх фахівців у системі вищої освіти відповідно до сучасних умов актуальними стають питання: розробки нового змісту, методів і засобів навчання; значного поглиблення теоретичної бази знань; посилення прикладної спрямованості навчання; удосконалення педагогічної майстерності викладачів; відповідного дидактичного і науково-методичного забезпечення навчального процесу та його психолого-педагогічного обґрунтування; розкриття творчого потенціалу студентів та викладачів у відповідності до їх нахилів, запитів і здібностей.

Таким чином, одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних педагогічних технологій. Адже, завдання технології взагалі полягає у визначенні найбільш ефективних шляхів та засобів досягнення будь-яких цілей діяльності.

Використані джерела

1. Закон України "Про інноваційну діяльність": № 40 – IV від 04.07.2002 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
2. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні": № 3715 – VI від 08.09.2011 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>

3. Постанова Верховної Ради України "Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України" : № 916 – XIV від 13.07.1999 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/916-14>
4. Положення Міністерства освіти і науки України "Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності" : № 522 від 07.11.2000 року [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00>
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І. М. Дичківська. – 2-е вид., доповн. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
6. Чепіль М. М. Педагогічні технології : навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с.
7. Чубко О. П. Інноваційні технології навчання в контексті педагогічної підготовки майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / О. П. Чубко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 108.1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VchdpuP_2013_1_108_37.pdf

Podkocko C.

INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION

The article considers tendencies of educational policy in Ukraine, marks prior directions for development of educational system. Dependence of higher education level from results of use of innovation pedagogical technologies is analyzed. Concepts "innovation", "pedagogical technology", "innovative pedagogical technologies" are described. There are also defined criteria for pedagogical technologies. They are: conceptuality, systemacy, ability of management, effectiveness, possibility of usage in the identical educational institutions, visualization.

There are disclosed demands to innovative activity and competence of teachers of higher educational institutions. There are defined main targets of pedagogical technologies in accordance to personality: assistance to self-realization and self-assertion, orientation to humanistic, cultural values, usage of creative, active, individually differentiated methods and forms of study. There are characterized actual innovative teaching technologies used in the system of higher education: research technology, integral technology, structurally – logical technology, developmental teaching, self-oriented teaching, problematic teaching technology, humanistic teaching, group teaching, interactive technologies, project teaching, play technique, remote teaching.

There is showed importance of usage of innovative teaching technologies in the process of training of teachers to be in the higher education system. There defined actual points appearing in the process of implementation of innovative teaching technologies. They are: development of new contents and teaching methods, extension of theoretical basis, perfection of teaching skills of teachers, didactic and methodological supply of teaching process and its psychology-pedagogical foundation, opening of creative skills of students and teachers in compliance with their inclination and abilities. There is described one of the questions of quality training of specialists according to the international standards. Effective salvation of it is possible with changes of teaching methods and implementation of innovative teaching technologies.

Key words: *higher education, innovations, teaching technologies, innovative teaching technologies, system of higher education.*

Стаття надійшла до редакції 28.09.2015